

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาถือเป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตของมนุษย์เพื่อการพัฒนาในทุกๆ ด้าน โรงเรียนซึ่งเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ในการจัดการศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้และแสวงหาความรู้ใหม่ๆ จึงต้องพัฒนาองค์กรให้พร้อมเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาแต่ปัจจุบันพบว่าการจัดการศึกษาทุกระดับประสบปัญหาเนื่องจากครูผู้สอนยังยึดติดกับวัฒนธรรมการสอนแบบเดิมๆ ทั้งที่หลักสูตรปัจจุบันเน้นการคิดวิเคราะห์ แต่วิธีสอนยังไม่สอนให้ผู้เรียนมีทักษะดังกล่าว ผู้บริหารสถานศึกษาบางส่วนยังไม่ได้รับการอบรมให้ปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ ขาดความรู้ความเข้าใจในการบริหารงานทำให้ขาดทักษะในการบริหารและการจัดการด้านการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553, หน้า 8)

สังคมปัจจุบันพบปัญหาการขัดแย้ง เพราะว่าทุกคนละเลยหลักศีลธรรมอันดีงามและมีมุมมองที่สนใจตามความเชื่อ ความศรัทธาทางศาสนา ส่งผลต่อภาวะจิตใจความเอื้ออาทรต่อกันลดน้อยลง จนก่อให้เกิดความไม่สงบในสังคม สามารถนำหลักธรรมทางศาสนามาใช้ในการดำเนินชีวิต ดังนั้น การศึกษาจึงเป็นพื้นฐานที่จะนำไปสู่การพัฒนาคน คนที่ได้รับการศึกษาอย่างเหมาะสมก็จะสามารถใช้ชีวิตได้อย่างถูกต้องตามครรลองคลองธรรมและได้รับสิ่งดีๆ เพื่อพัฒนาตนเอง ครอบครัว หน้าที่การงาน ตลอดจนความก้าวหน้าและความมั่นคงของประเทศ ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้ต้องอาศัยการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ

ในการบริหารการศึกษาจำเป็นต้องอาศัยผู้นำที่มีคุณลักษณะที่เอื้อต่อความสำเร็จและส่งผลต่อความมีประสิทธิภาพของการจัดการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาถือว่าเป็นผู้นำในการจัดการศึกษาในระดับสถานศึกษาและเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษา เพื่อให้การจัดการศึกษาบรรลุจุดมุ่งหมาย ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีศักยภาพ สมรรถภาพ และคุณลักษณะที่เอื้อต่อการจัดการศึกษา (ธีระ รุญเจริญ, 2545, หน้า 56) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 53 ได้กำหนดให้ผู้บริหารระดับเขตพื้นที่การศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษาจะปฏิบัติหน้าที่ได้ต้องได้รับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพบริหารการศึกษาตาม

หลักเกณฑ์และวิธีการที่องค์กรวิชาชีพชั้นสูง นั่นคือ จะต้องเป็นผู้บริหารมืออาชีพ การเป็นผู้บริหารสถานศึกษาที่ดีนั้นจะต้องบริหารงานแบบธรรมาธิปไตย คือ การถือธรรม หรือหลักการและเหตุผลเป็นสำคัญ ทำงานแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ยึดเอาความสำเร็จของงานส่วนรวมเป็นที่ตั้ง ยินดีรับฟังคำแนะนำจากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย (สุทิน ลีปิยะชาติ, 2545, หน้า 102) การปฏิบัติตนให้มีคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา มีความสำคัญต่อการบริหารงานในองค์กรเป็นอย่างมาก เพราะสามารถสร้างความศรัทธา การยอมรับนับถือ และเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา อีกทั้งยังยอมก่อให้เกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของบุคลากร สามารถจูงใจให้ผู้ใต้บังคับบัญชายินดีปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจและเต็มความสามารถ จนเกิดความสามัคคี รักใคร่ ประองคอง ผู้บริหารที่ดีควรตระหนักอยู่เสมอว่า การบริหารงานนั้นนอกจากจะต้องมีหลักในการทำงาน โดยยึดหลักกฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง ธรรมเนียมและประเพณีปฏิบัติแล้ว ผู้บริหารยังต้องมีคุณธรรมในการครองตน ครองคน และครองงาน ตามสภาพและวัฒนธรรมของสังคมนั้น (อนันตชัย พงศ์สุวรรณ, 2547, หน้า 87-88)

ในปัจจุบันพบว่า การกระทำผิดทางวินัยของข้าราชการครูมีแนวโน้มที่จะสูงขึ้น โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาจำแนกตามตำแหน่ง จะพบว่า ผู้บริหารจะมีแนวโน้มอัตราร้อยละสูงกว่าครู จึงทำให้ปัญหาดังกล่าว นอกจากจะมีผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษา คือ ครูไม่ตั้งใจในการสอน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนต่ำ ไม่มีการพัฒนาพฤติกรรมเชิงคุณธรรม จริยธรรมเนื่องจากขาดแบบอย่างที่ดี และยังไม่ใส่ใจกับปัญหาต่างๆ เช่น ปัญหาทางด้านจิตใจ และนำไปสู่ความเสื่อมโทรมของสถาบันครูและบุคลากรทางการศึกษา ดังนั้น คุณธรรมเป็นคุณสมบัติอย่างหนึ่งที่จะช่วยให้การบริหารงานเป็นไปอย่างราบรื่น บรรลุจุดมุ่งหมายได้ดียิ่งขึ้น ถ้าหากผู้บริหารขาดคุณธรรม นอกจากจะไม่สามารถบริหารงานได้ดีแล้ว ยังไม่เป็นที่ยอมรับของผู้ใต้บังคับบัญชา ขาดศรัทธาในตัวผู้บริหาร และเสียการปกครองในที่สุด ผู้บริหารที่มีความรู้หากขาดคุณธรรมย่อมจะไม่ได้รับการเคารพนับถือจากผู้ร่วมงาน สอดคล้องกับคำที่ว่า “อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายอาจจะทำให้ผู้บริหารครองงานได้ แต่จะไม่สามารถครองตนและครองคนได้ หากขาดคุณธรรม” สิ่งเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นว่า ผู้บริหารต้องมีคุณธรรมควบคู่ไปกับความรู้ความสามารถ หัวข้อธรรมที่ประยุกต์ใช้เป็นรากฐานคุณธรรมของผู้บริหารทั้งสามด้าน คือ

1. คุณธรรมในการครองตน คือ ธรรมมีอุปการะมาก ธรรมเป็นโลกบาท สัปปริสธรรม
2. คุณธรรมในการครองคน คือ พรหมวิหารธรรม สังคหวัตถุธรรม และ ทศพิธราชธรรม
3. คุณธรรมในการครองงาน คือ อิทธิบาทธรรม

พฤติกรรมคุณธรรมทั้งสามด้านของผู้บริหารมีความสำคัญต่อการบริหารงานในโรงเรียนเป็นอย่างยิ่ง เพราะการบริหารงานในโรงเรียนจะประสบความสำเร็จได้นั้นจะต้องใช้ความรู้คุณธรรม นอกจากนี้ยังทำให้เป็นเป็นที่ยอมรับนับถือแก่ผู้ได้บังคับบัญชา ทำให้เกิดขวัญและกำลังใจ รู้สึกมีความมั่นคงในการปฏิบัติงาน ส่งผลให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพ

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการบริหารงานสถานศึกษาโดยใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารตามความคิดเห็นของครูสังกัดเทศบาล ในจังหวัดสมุทรปราการ เพื่อนำผลการศึกษาในครั้งนี้ ไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงการบริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการบริหารงานสถานศึกษาโดยใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูเทศบาลในจังหวัดสมุทรปราการ
2. เพื่อเปรียบเทียบการบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู จำแนกตามเพศ อายุ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน ที่มีต่อการบริหารงานสถานศึกษาโดยใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ตามความคิดเห็นของครูสังกัดเทศบาลในจังหวัดสมุทรปราการ

สมมุติฐานของการวิจัย

1. การบริหารงานสถานศึกษาโดยใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูเทศบาลในจังหวัดสมุทรปราการอยู่ในระดับมาก
2. ครูผู้สอนที่มีเพศ ต่างกันมีความคิดเห็นต่อการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ 4 แตกต่างกัน
3. ครูผู้สอนที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นต่อการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ 4 แตกต่างกัน
4. ครูผู้สอนที่มีวุฒิการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นต่อการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ 4 แตกต่างกัน
5. ครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ทำงานต่างกันมีความคิดเห็นต่อการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารตามหลักสังคหวัตถุ 4 แตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านประชากร การวิจัยครั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย ครูสังกัดเทศบาลในจังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 19 โรงเรียน ประจำปีการศึกษา 2559 จำนวนครูทั้งหมด 577 คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาทางการบริหารงานสถานศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ 4 ตามความคิดเห็นของครูสังกัดเทศบาลในจังหวัดสมุทรปราการ โดยใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในโรงเรียน 4 ด้าน คือ 1) ทาน 2) ปิยวาจา 3) อุตถจริยา และ 4) สมานัตตา (มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539, หน้า 170-171)

3. ขอบเขตด้านตัวแปรที่ศึกษา

3.1 ตัวแปรต้น

3.1.1 เพศ

3.1.2 อายุ

3.1.3 วุฒิการศึกษา

3.1.4 ประสบการณ์การทำงาน

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ความคิดเห็นของครูผู้สอนต่อผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนสังกัดเทศบาลตามหลักสังคหวัตถุ 4 (มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539, หน้า 170-171) ซึ่งประกอบด้วย

3.2.1 ทาน

3.2.2 ปิยวาจา

3.2.3 อุตถจริยา

3.2.4 สมานัตตา

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการวิจัย กันยายน - ธันวาคม 2559

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการบริหารงานสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ตามหลักธรรมในด้านการครองคน (มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539, หน้า 170-171) ซึ่งสามารถกำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ ดังภาพที่ 1.1

ตัวแปรต้น

ปัจจัยส่วนบุคคล
1. เพศ
1.1 ชาย
1.2 หญิง
2. อายุ
2.1 ต่ำกว่า 31 ปี
2.2 31-50 ปีขึ้นไป
3. วุฒิการศึกษา
3.1ปริญญาตรี
3.2 สูงกว่าปริญญาตรี
4. ประสบการณ์การทำงาน
4.1 ต่ำกว่า 10 ปี
4.2 10 ปีขึ้นไป

ตัวแปรตาม

การบริหารงานสถานศึกษาโดยใช้ หลักสัจกัณฑ์ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของครู
1. ทาน
2. ปิยวาจา
3. อตถจริยา
4. สมานัตตา

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ที่มา: มหาวิทยาลัยพาดังกรนครราชสีมา, 2539, หน้า 170-171.

นิยามศัพท์เฉพาะ

การบริหารงานสถานศึกษา หมายถึง กระบวนการบริหารของสถานศึกษาที่ผู้บริหารดำเนินกิจกรรมหรือกระบวนการต่างๆ ที่มีความร่วมมือของผู้บริหารในด้านการบริหารงานวิชาการ การบริหารงานบุคลากร การบริหารงานงบประมาณและการบริหารงานทั่วไป

ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ โรงเรียนในสังกัดเทศบาลจังหวัดสมุทรปราการ

ครูผู้สอน หมายถึง ครูผู้ทำหน้าที่ด้านการเรียนการสอนในสถานศึกษาสังกัดเทศบาลในจังหวัดสมุทรปราการ

หลักสังคหวัตถุ 4 หมายถึง ธรรมประจำใจที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ หลักประพจน์ที่ ประเสริฐบริสุทธิ์ธรรมสำหรับผู้บริหารที่ต้องมีไว้เป็นหลักประพจน์ในการบริหารบุคลากรของ สถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วย 4 ประการ ดังนี้

1. **ทาน** หมายถึง การให้ การแบ่งปัน การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ในการนำไปใช้ในการ บริหารงานบุคลากร

2. **ปิยวาจา** หมายถึง การใช้ถ้อยคำตามที่สุภาพอ่อน โยน พุดด้วยความจริงใจ ไม่ใช่ ถ้อยคำที่หยาบคายก้าวร้าวพุดในสิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์ และเหมาะสมกับกาลเทศะ

3. **อรรถจริยา** หมายถึง การประพจน์ปฏิบัติในสิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่น เป็น แบบอย่างด้านระเบียบวินัย

4. **สมานัตตา** หมายถึง การประพจน์ปฏิบัติคงเดิมเสมอต้นเสมอปลาย และการวาง ตนให้เหมาะสมแก่ฐานะสามารถนำไปใช้บริหารงานบุคลากร

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ 4 ตามความคิดเห็น ของครูสังกัดเทศบาลในจังหวัดสมุทรปราการ

2. ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับความแตกต่างในความคิดเห็นของครูจำแนกตามเพศ อายุ วุฒิ การศึกษา ประสบการณ์การทำงานเกี่ยวกับการบริหารงานสถานศึกษาโดยใช้หลักสังคหวัตถุ 4